

בסיד
שיעורי ליל שישי
בישבה"ק ברכת יצחק

שנה ט"ז

ספירת העומר
ספר ספירת העומר בלשון שאלה האם יצא ידי חובתו

א. מעשה בראובן שפנה אל חברו שמעון ביום החמישי לימי הספירה ושאלו, האם אכן היום הוא יום החמישי לעומר, השיבו שמעון, אכן כדברך וקלעת למטרה, נשאלת השאלה, האם יש לראובן לחוש שכבר יצא יד"ח ספירת העומר בשאלתו לחבירו, והגם שלא התכוין לצאת יד"ח ספירה, אלא רק לברר את ימי הספירה, מ"מ הרי חיישין למ"ד מצות אין צריכות כוונה, לענין ברכה, כמבואר בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ד) לענין מי ששאל את חברו כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו **אתמול** היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה יע"ש. הרי לנו שהגם שרק התכוין לענות על שאלת חברו ולא לקיים בדבריו מצות ספירת העומר, מ"מ לענין ברכה, חיישין שכבר קיים מצות הספירה (שאינו יכול לחזור ולספור בברכה) יע"י במשנ"ב (ס"ק כ"ב) שם. וה"נ לענין ברכה יש לדון האם השואל יכול לחזור ולספור בברכה.

יש לדמות הדבר לספירה במקום ספק

ב. ויש מקום לקשור נידון זה, בנידון המפורסם שהרבו לדון בו האחרונים והוא, האם ניתן לברך ספירת העומר מספק, היינו בגוונא שאדם אינו יודע אם הוא מצוי ביום הרביעי לעומר או ביום החמישי, ואשר ע"כ הוא אומר את ב' הספירות גם בזה אחר זה, האם עלתה לו הספירה או לאו. והדבר אברהם (ח"א סי' ל"ד אות א') צידד בתחילה שלא יצא יד"ח, משום שענין ספירת העומר, אינו רק שיוציא מפיו מילות הספירה, אלא **שימנה** בפיו מנין הימים, כמונה מעות, ובגוונא שאינו יודע מנין הימים המדוייק, אין זה בכלל ספירה כלל. וכע"ז כתב הגרש"ש (בשערי יושר שער הספיקות פ"ה). ולאור זאת ביאר הדבר אברהם, את דברי המג"א (סי' תפ"ט סק"ב) שכתב שאין סופרין אלא בלשון שהוא מבין ואפילו אם ספר בלשון הקודש ואינו מבין משמעות המספר לא יצא יד"ח. והיעב"ץ (שו"ת ח"א סו"ס קל"ט) חולק וסובר שמכיון שספר בלשון הקודש, מועיל אפילו שאינו מבין. וביאר הדבר אברהם, שהגם שהדין הוא שבהלל וקידוש וברכת המצות, יכול אדם לצאת יד"ח כשאומר בלשון הקודש, אפילו כשאינו מבין (כמבואר בתוס' בסוטה דף ל"ב א' ד"ה ק"ש), מ"מ שונה הדבר בספירת העומר, באשר לא די באמירת המספר, אלא במנין הימים, וכל שאינו יודע מה הוא שח בפיו, אין כאן אלא אמירת המספר גרידא ולא מנין הימים. אמנם דחה הדבר אברהם את דברי עצמו, מכח דברי הבעל המאור שמשמע מדבריו שמועיל ספירה מספק, שהנה הבעל המאור (ספ"י דפסחים) הק' למה אין בני חו"ל סופרים ב' ספירות מספק, כשם שנהגין ב' ימים טובים מספק, ותירץ, שאילו יספרו ב' ימים מספק, נמצא שהספירה השניה נמשכת ביום א' דשבעות ואתו לזלולי ביו"ט. ולכאורה, נימא שלא שייך ספירה מספק כמבואר לעיל. וע"כ שלא חשו להכי וסבר הבעה"מ ששייך ספירה מספק.

והגר"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון ח"ג פט"ז אות ז') כתב שאין הכרח מדברי בעה"מ ששייך ספירה מספק, באשר ניתן לומר שעיקר הספירה היא הספירה הראשונה, ומה שהציע בעה"מ לספור ספירה נוספת מספק, הוא רק כדי להחזיק מנהג אבותינו שהיו נוהגים ב' ימים טובים.

וע"ע בתוס' במנחות (דף ס"ו א' ד"ה זכר) שהעלה, שמכיון דקי"ל ספירת העומר בזה"ז מדרבנן משום זכר למקדש, ממילא רשאי אדם לספור אף בביה"ש, ולא חייב להמתין ללילה, דספק דרבנן לקולא. ומעתה אם נאמר שלא שייך ספירה מספק, הכא נמי השואל את חבירו מנין הימים, מתוך כך שאינו יודע בודאות באיזה יום הוא עומד, אין זה מנין ראוי, אלא שאלה בלבד, ואין כאן ספירה כלל וכלל, אך אם נאמר כפי שמשמע מפשטות דברי בעה"מ ששייך ספירה מספק, יתכן שמועיל גם ספירה בדרך שאלה.

ואולי נאמר שספירה דרך שאלה גרועה אפילו מספירה מספק, באשר בספירה מספק, יש כאן מילים של ספירה, אלא שבלבו יש ספק האם אכן דבריו נכונים, משא"כ בספירה דרך שאלה חסר כאן בצורת הספירה.

ואכן ראיתי לדודי הרה"ג צבי כהן זצ"ל, בספרו "ספירת העומר" (פ"ח אות י"א) שהביא מדברי כמה פוסקים, שהשואל את חבירו האם היום כך וכך לעומר, לא יצא יד"ח גם אם כיוון למנין הנכון.

יש לדון בגוונא שמכיון בתכ"ד שתעלה לו הספירה

ג. אלא שיש מקום לדון בדבר, שעד כאן לא אמרנו שאין זה ספירה, אלא בגוונא שרק שאל את חבירו ולא היה לו כוונה, לצאת, (ורק באנו לדון שאולי למ"ד מצות א"צ כוונה יצא יד"ח) אך יש לדון בגוונא שבירך על ספירת העומר ובתוך כך עלה בראשו ספק מנין הימים הראוי, ואשר ע"כ ספר בלשון שאלה כלפי חבירו וחבירו ענה לו שאכן כדבריו, זהו המנין הנכון של הימים, האם במקרה זה ניתן לומר, שמכיון שבתכ"ד למילות הספירה הוא התכוין שתעלה לו הספירה, הרי אנו הולכים אחר כוונתו, ומבטלים כוונתו הקודמת שהתכוין לשאול ומעמידים את כוונתו הנוכחית שהוא מכיון לצאת יד"ח ספירת העומר.

וביתר ביאור, שהנה דבר פשוט הוא שאדם שאינו בקי ברזי הניגון והרי הוא סופר באמת ובתמים ספירת העומר, אך בלשון שאלה, מסתבר שיצא יד"ח, הגם שלעומד לידו נשמע הדבר שהוא שאל שאלה ולא קבע במסמרות את ימי הספירה, מ"מ אזלינן בתר כוונתו, וכל שכוונתו תמימה לצאת יד"ח הספירה, לא משגיחים בחוסר הבנתו בניגון הדברים. ומעתה אדם זה שבתחילה התכוין לשאול את ימי הספירה, אך בתוך כדי דיבור לספירתו בצורת שאלה הוא הבין שהוא ספר כהוגן ואזי גם צירף כוונה לצאת יד"ח הספירה, האם ניתן להדביק את כוונתו הנוכחית לספירתו, ונחשיבו כאותו אדם שספר ספה"ע בלשון שאלה, בלא שהתכוין לכך, או דילמא שלא ניתן להדביק כוונה למעשה מצוה אחר שכבר נעשית, ונמצא א"כ שהוא ספר בלשון שאלה גרידא, וכוונתו שהתכוין לאחמ"כ לא מעלה כלום.

האם מועיל כוונה אחר מעשה המצוה

ד. ובדברי הפוסקים מצינו בכמה דוכתי, שנקטו, שניתן לסמוך על כוונה הנעשית גם אחרי קיום המצוה, יע"י בחיי אדם (כלל כ"א סעיף י"א) לגבי הכוונה בק"ש למסירות נפש על קדושת ה', שיכול לכוין גם אחרי שגמר לומר את המילה "אחד" שהרי בלתי אפשרי שיאריך באות ד', עד שיכוין כראוי. וכע"ז כתב בשו"ע הרב (סי' ס"א ס"ז). וע"ע בארחות רבינו (ח"א עמ' נ"ג אות ק"ע) שהעיד על עצמו

במכוין אחר גמר המילה "אחד". ואמנם שם לא מדובר, על כוונת קיום המצוה, אלא על כוונת מסירות נפש, ועדיין יש לדון בכוונת מצוה.

אך יע' בחלקת יואב (ח"ב י"ד סי' מ"ה) שיצא לדון בדבר סופר שכתב שם הקודש בלא שהתכוין כראוי, ובתוך כדי דיבור לכתיבה הבין שטעה וכיון לשם קודש, האם מועיל הכוונה בתוך כדי דיבור למה שכבר נכתב, והעלה שמועיל וראיתו מדברי התבואות שור (י"ד סי' ד' סק"ה) שכתב לחדש שהשוחט בהמה בסתם ותכ"ד שינה כוונתו שהוא שוחט לשם ע"ז, שחיתתו פסולה. וע"ע בספר הליכות שלמה (להגרשז"א זצ"ל, תפילה פ"ז דבר הלכה הערה כ"ג) שדן בדינו של אדם שקרא ק"ש קודם התפילה, מתוך חשש שמא יתאחרו הציבור בתפילתם ולא יוכל לקרוא ק"ש בברכותיה בתוך הזמן הראוי, ובתוך כדי דיבור נוכח לדעת שהציבור מתחילים להתפלל ואכן יספיק לקרוא עם הציבור ק"ש בברכותיה וחזר בו מכוונתו לצאת מקריאתו הנוכחית, תוך כדי דיבור. והעלה שמועיל חזרה תכ"ד לקיום המצוה וכן להפך יועיל להתכוון לצאת יד"ח המצוה תכ"ד למצוה.

ה. ומעתה יתכן לומר שמועיל הכוונה שמכוין לשם מצות ספירת העומר, בתוך כדי דיבור, והוי כאדם שספר בלשון שאלה מתוך כוונה לספור כהוגן.

ואולי יש לחלק, דעד כאן לא שמענו שניתן להטיל כוונה במעשה מצוה שכבר נעשה, רק במקום שלא כיון כלל, אבל במקום שכיון לכוונה שונה ובתכ"ד שינה כוונתו לדבר אחר, אולי בכה"ג לא ניתן לומר שניתן לשנות מהות המעשה.

אך מפשטות דברי הגמ' בנדרים (דף פ"ז א') עולה שמועיל לשנות כוונה למעשה הגם שלכתחילה הייתה כוונה אחרת, שמבואר שם, שאדם שקרע בגדיו, מתוך שחשב שמת בנו, ונודע לו שהמת הוא אביו, סובר רב אשי, שאם האמת התבררה בתוך כדי דיבור, עלתה לו הקריעה. הרי שגם אם התכוין בפירוש לשם כוונה מסויימת ובתכ"ד משנה כוונתו, גם מועיל. וא"כ גם לגבי ספירה ניתן לומר שהגם שהתכוין ללשון של שאלה מ"מ יכול להוסיף כוונה המועלת לספירה.

ועדיין יתכן לומר שכל הצד לומר שיועיל כוונה בדיעבד בתכ"ד, הוא רק אם נאמר שדי באמירת מנין ימי העומר, ולא להזכיר חשבון הימים (כפי שנקט הגרש"ש והדבר אברהם בתחילת דבריו) משום שאם נאמר שמנין הכוונה להזכיר חשבון הימים, א"כ לא מסתבר לומר שדיבור שנאמר בלא חשבון ראוי, די לנו אם נצרף בדיעבד את הכוונה, שהוסיף אח"כ למילות הספירה שנאמרו קודם משום שסו"ס אין כאן דיבור של ספירה, אלא צירוף של כוונה ומעשה וצ"ע.

אך אם אכן ננקוט שלא שייך לצרף כוונה בדיעבד בתכ"ד, יימצא שבמקום שהש"ץ סופר הימים ואינו בטוח שאכן ספירתו נכונה, אלא שהוא מתכוין שהציבור יתקנו אותו במידה והוא יטעה, ובאמת ספר המנין הנכון, נמצא א"כ שהוי כספירה בלשון שאלה ולא יצא יד"ח וצ"ע בכל זה.